

บทที่ 1

บทนำ

1. สภาพปัญหา

เมื่อสังคมมนุษย์เริ่มอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนนั้น แม้จะเริ่มมีระเบียบกฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือช่วยให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมแล้วก็ตาม แต่การกระทบกระทั่งระหว่างมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะการที่มนุษย์เราแต่ละคนต่างก็มีความคิดและจิตใจที่ต่างกันอย่างออกไปจนเป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลเกิดขึ้นได้เสมอๆ การกระทบกระทั่งกันในช่วงต้นหากเป็นการทำให้บุคคลผู้อื่นเสียหายไม่ว่าจะเกิดถึงแก่ชีวิตและร่างกายก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ในสังคมดั้งเดิมผู้ซึ่งได้รับความเสียหายชอบที่จะแก้แค้นโดยกระทำต่อผู้ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นให้ได้รับความเสียหายในทำนองเดียวกันเพื่อเป็นการตอบแทนได้ ดังที่คำกล่าวโบราณกล่าวไว้ว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (An eye for an eye, A tooth for a tooth) ต่อมาเมื่อสังคมชุมชนดั้งเดิมพัฒนาขึ้นก่อให้เกิดเป็นรัฐซึ่งมีรูปแบบการปกครองที่สลับซับซ้อนมากขึ้น ผู้ปกครองเล็งเห็นว่าหากให้มีการแก้แค้นกันเหมือนแต่เดิมนั้นจะไม่เกิดความสงบเรียบร้อยขึ้นได้ ในสังคม ดังนั้นจึงมีการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์แต่เดิมโดยรัฐเป็นผู้เข้ามาทำการแก้แค้นแทนด้วยการกำหนดข้อบังคับให้ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายเสียค่าทำขวัญแก่ผู้เสียหายเพื่อให้ผู้เสียหายละสิทธิแก้แค้นนั้น จากพัฒนาการดังกล่าวจึงก่อให้เกิดความรับผิดชอบเพื่อละเมิด (Dilictual Liability)

ในกฎหมายลักษณะละเมิดสมัยใหม่นอกจากหลักเกณฑ์ของความรับผิดชอบเพื่อละเมิดแล้ว สิ่งที่สำคัญที่สุดซึ่งจะขาดเสียไม่ได้ก็คือจะต้องมีการชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย เพราะถือว่าเป็นความเป็นธรรมตามธรรมชาติซึ่งบุคคลที่กระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นแล้วต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนโดยถือว่าเป็นการทดแทนความเสียหายที่ตนกระทำให้เกิดขึ้นค่าสินไหมทดแทนนั้นอาจเป็นในรูปของค่าเสียหายหรือเป็นการใช้สินทรัพย์ก็ได้

อย่างไรก็ดีมีบางสถานการณ์แม้บุคคลใดๆจะทำให้บุคคลอื่นเกิดความเสียหายก็ตามแต่กฎหมายได้บัญญัติว่าบุคคลที่กระทำให้เกิดความเสียหายนั้นไม่จำเป็นต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเนื่องจากผู้ร่างกฎหมายนั้นได้คำนึงหลักความยุติธรรม ตัวอย่างเช่น หากนาย ข. ถือปืนบุกเข้ามาม้านาย ก. เพื่อจะเข้ามาทำร้ายนาย ก. นาย ก. เห็นดังนั้นจึงหยิบไม้ตีมีอนาย ข. เพื่อไม่ให้ นาย ข. ทำร้ายตนเองได้จนทำให้นาย ข. แขนหัก ต่อมานาย ข. ไปฟ้องคดีต่อศาลอ้างว่า

นาย ก. จำเลยเป็นผู้กระทำให้เกิดความเสียหายแก่ตน หากศาลเพียงพิจารณาว่านาย ก. เป็นผู้ทำให้เกิดความเสียหายต่อนาย ข. แล้วตัดสินว่านาย ก. ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายต่อนาย ข. ย่อมขัดต่อจิตสำนึกของบุคคลทั่วไปว่าเรื่องดังกล่าวเกิดขึ้นจากการที่นาย ข. ประสงค์จะทำร้ายนาย ก. แล้วเหตุใดนาย ก. กลับต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนต่อนาย ข. ทั้งที่การกระทำของนาย ก. ก็เพียงเพื่อป้องกันตนเองให้พ้นจากอันตรายเท่านั้น ดังนั้นนักนิติศาสตร์จึงเห็นว่าควรบัญญัติข้อกฎหมายให้เป็นข้อต่อสู้แก่จำเลยบางประการเพื่อจำเลยจะไม่ต้องชดใช้หรือรับผิดชอบจำกัดในค่าสินไหมทดแทนที่ต้องชดใช้แก่ผู้เสียหายทั้งนี้จุดประสงค์ก็เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นกับกรณีข้อต่อสู้ที่กล่าวมานี้ก็คือ การกระทำที่เป็นนิรโทษกรรม (Justifiable Acts)

จากการค้นคว้าของผู้เขียนพบว่าแม้มีการนำหลักเกณฑ์นิรโทษกรรมไปใช้เช่นเดียวกับข้อต่อสู้อื่นๆ ในคดีละเมิด แต่การนำมาปรับใช้เป็นข้อต่อสู้ในคดีนี้้อยมากในบางมาตราแทบจะไม่มีประเด็นขึ้นสู่ศาลฎีกาเลย และแม้บทบัญญัตินิรโทษกรรมจะได้ใช้บังคับมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2468 เป็นเวลากว่า 80 กว่าปีแล้ว บทบัญญัตินี้ก็ไม่ได้เคยมีการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติในมาตรานี้เลยแม้สภาพเศรษฐกิจ สังคม จะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อครั้งที่การร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขึ้นมาในช่วงปีพ.ศ. 2468 อย่างไรก็ตามผู้เขียนกลับพบว่าบทบัญญัติเรื่องนิรโทษกรรมนั้นเป็นเรื่องที่มีปัญหาค่อนข้างมากและปัญหาดังกล่าวยังมีความสลับซับซ้อนและมีความเกี่ยวพันกันในลักษณะหลายมิติซึ่งผู้เขียนจะสรุปประเด็นปัญหาได้ดังต่อไปนี้

ประการแรกผู้เขียนพบว่าเรื่องนิรโทษกรรมในระบบกฎหมายไทยนั้นปรากฏพบคำว่า “นิรโทษกรรม” ทั้งในระบบกฎหมายแพ่งกับระบบกฎหมายอื่นๆ ด้วยเช่นกัน เพราะในระบบกฎหมายอาญาก็มีการใช้คำว่า “นิรโทษกรรม” เช่นเดียวกับที่ระบบกฎหมายแพ่งใช้ ดังนั้นผู้เขียนจะวิเคราะห์และเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดความชัดเจนในระบบกฎหมายไทยว่านิรโทษกรรมในระบบกฎหมายแพ่งมีความหมายที่แท้จริงอย่างไรและมีความสัมพันธ์กับนิรโทษกรรมในกฎหมายอาญาหรือไม่อย่างไร

ประการที่สอง บทบัญญัติเรื่องนิรโทษกรรม (Justifiable Acts) ซึ่งบัญญัติไว้ในหมวดที่ 3 ตั้งแต่มาตราที่ 449-452 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทยพบว่าในการรื้อร่างนำต้นแบบมาจากกฎหมายต่างประเทศหลายประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศเยอรมัน ญี่ปุ่น และสวิตเซอร์แลนด์ แต่ในบางมาตราของบทบัญญัตินิรโทษกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ผู้เขียนตรวจสอบกลับพบว่ามีส่วนนั้นไม่ปรากฏบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศที่อ้างอิงมาจึงเป็นประเด็นปัญหาที่น่าสนใจว่าบทบัญญัติเหล่านั้นมีที่มาจากที่ใด

ประการที่สามนั้นผู้เขียนยังจะวิเคราะห์และเปรียบเทียบมุมมองเรื่องนิติโทษกรรมในระบบกฎหมายละเมิดของไทยและต่างประเทศว่าแนวความคิดเรื่องนิติโทษกรรมในระบบกฎหมายต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นแนวคิดในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil law) หรือระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) มองเรื่องนิติโทษกรรมเหมือนหรือต่างกันอย่างไร และพิจารณาไปถึงรายละเอียดแต่ละประเทศของระบบซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์ที่มีความแตกต่างกันด้วย ตัวอย่างเช่นในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ผู้เขียนพบว่าการแบ่งออกเป็นสองกลุ่มประเทศ คือ กลุ่มประเทศแบบเยอรมัน (Germanic-based legal systems) เช่น ประเทศเยอรมัน ญี่ปุ่น สวิตเซอร์แลนด์ และกลุ่มประเทศแบบฝรั่งเศส (French-based legal systems) อีกทั้งผู้เขียนจะศึกษาพัฒนาการที่เกิดในประเทศต่างๆ เหล่านี้ด้วย

ประการที่สี่ผู้เขียนจะวิเคราะห์ความหมายของการกระทำที่เป็นนิติโทษกรรมตามมาตรา 449 ถึง 452 ตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ของไทย เนื่องจากผู้เขียนพบว่าแม้ทฤษฎีนิติศาสตร์ไทยจะยอมรับว่าโดยนิติโทษกรรม คือ การกระทำอันก่อให้เกิดความเสียหายแก่กฎหมาย บัญญัติว่าไม่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือรับผิดชอบใช้โดยจำกัด แต่อย่างไรก็ดีเหตุผลที่ไม่ต้องชดใช้หรือการรับผิดชอบโดยจำกัดนั้นยังเป็นปัญหาทางทฤษฎีว่าเนื่องจากการกระทำได้กล่าวไม่เป็นละเมิดหรือเป็นการกระทำที่เป็นละเมิดแต่กฎหมายมีเหตุผลอื่นจึงบัญญัติไม่ให้อำนาจรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ประเด็นดังกล่าวผู้เขียนจะได้วิเคราะห์และเปรียบเทียบความเห็นของนักนิติศาสตร์ไทยและความเห็นของศาลตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาไทย บทบัญญัติเรื่องนิติโทษกรรมไทยนั้นมีหลักเกณฑ์ในการปรับใช้อย่างไร และการใช้การตีความบทบัญญัติเรื่องนิติโทษกรรมของศาลไทยนั้นเหมาะสมหรือไม่

2. ขอบเขตและวัตถุประสงค์ในการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบัญญัติเรื่องนิติโทษกรรมในส่วนกฎหมายละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในมาตรา 449 ถึงมาตรา 452 ของไทยในเชิงความหมายและประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของนิติโทษกรรม พร้อมทั้งในส่วนการใช้การตีความบทบัญญัติเรื่องนิติโทษกรรมว่ามีหลักเกณฑ์อย่างไร อยู่บนพื้นฐานแนวความคิดหรือทฤษฎีใด ปัจจุบันศาลไทยมีวิธีปฏิบัติตามกฎหมายอย่างไรสอดคล้องกับแนวความคิดทางทฤษฎีหรือไม่โดยผู้เขียนจะนำคดีที่ศาลฎีกาได้เคยมีคำพิพากษาขึ้นมาสืบศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า นิติโทษกรรม และนำมาอธิบายในการปรับใช้กับความรับผิด

เพื่อละเมิดได้อย่างถูกต้อง โดยจะทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายในต่างประเทศทั้งประเทศ ในระบบซีวิลลอว์และระบบคอมมอนลอว์ เพื่อหาทางแก้ไขกฎหมายไทยให้มีประสิทธิภาพและ สอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน

3. วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษากระทำโดยอาศัยการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary research) ในทางตำราที่เกี่ยวข้องทั้งเป็นภาษาไทยและต่างประเทศ ตลอดจนแนวคำพิพากษาของศาลไทย และตัวอย่างคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในบางประเทศ รายงานการประชุมในการร่าง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และแนวความคิดของนักกฎหมาย โดยการรวบรวมและนำมา วิเคราะห์หาแนวทางการใช้การตีความบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

แต่ข้อจำกัดของการศึกษาในเรื่องนี้ คือ ในเรื่องการเข้าถึงคำพิพากษาของศาลซึ่งทำได้ ยาก ข้อเท็จจริงส่วนใหญ่จึงจำกัดเฉพาะประเด็นที่อุทธรณ์และฎีกาขึ้นสู่ศาลฎีกาเท่านั้น บางคดี เมื่อไม่ได้อุทธรณ์ฎีกาก็ไม่สามารถที่จะเข้าไปศึกษาในกรณีเหล่านั้นได้ จึงทำให้ขาดกรณีศึกษาที่ น่าสนใจอีกมาก และข้อจำกัดอีกประการหนึ่ง คือ ผู้เขียนจะศึกษากฎหมายเปรียบเทียบในหลาย ประเทศโดยใช้ภาษาอังกฤษ

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงใน บทบัญญัติเรื่องนิติโทษกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การ ป้องกันตนเองโดยชอบด้วยกฎหมาย การกระทำตามคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมาย การปกป้อง ภัยอันตรายอันเกิดแก่สาธารณะหรือเอกชน การใช้สิทธิป้องกันตนเอง การจับสัตว์ที่เข้ามาทำให้เกิด ความเสียหายในอสังหาริมทรัพย์ อันทำให้เกิดการใช้และการตีความบทบัญญัติดังกล่าวได้ถูกต้อง สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของบทบัญญัติเรื่องนิติโทษกรรม และผู้เขียนยังหวังว่าการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าและการวิจัยเพื่อประโยชน์ในปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในอนาคต ต่อไป